

11.- Bibliografia

- ADSERIAS/MORER 2000 M. ADSERIAS SANS i J. MORER DE LLORENS, "La villa dels plans d'en Jori (Montblanc, Conca de Barberà)", a *Tàrraco* 99, 199-206.
- ADSERIAS *et al.* 1993 M. ADSERIAS, L. BURES, M.T. MIRÓ i E. RAMON, "L'assentament pre-romà de Tàrragona", *RAP*, 3, 177-227.
- ADSERIAS *et al.* 2000a M. ADSERIAS, C.A. POCINA i J.A. REMOLÀ, "L'hàbitat suburbà portuari de l'antiga Tàrraco. Excavacions al sector afectat pel PERI 2 (Jaume I-Tabacalera)", a *Tàrraco* 99, 137-154.
- ADSERIAS *et al.* 2000b M. ADSERIAS, J.M. MACIAS, E. RAMON i J.A. REMOLÀ, "El mausoleo de la calle Sant Auguri de Tàrragona", a *V Reunión d'Arqueología Cristiana Hispánica*, Barcelona, 41-46.
- Aigua 1998 *L'aigua a la història de Tàrragona: 200 anys de la seva arribada (1798-1998)*, Tàrragona.
- ALFÖLDY 1969 G. ALFÖLDY, *Fasti Hispanienses. Senatorische Reichsbeamte und Offiziere in den spanischen Provinzen des römischen Reiches von Augustus bis Diokletian*, Wiesbaden.
- ALFÖLDY 1973 G. ALFÖLDY, *Flamines provinciae Hispaniae citeriores*, Anejos de AEspA, VI, Madrid.
- ALFÖLDY 1975 G. ALFÖLDY, *Die römischen Inschriften von Tarraco*, ME 10, Berlin.
- ALFÖLDY 1977 G. ALFÖLDY, "L'onomastique de Tarragone", a *L'onomastique latine*, París, 293-295.
- ALFÖLDY 1978 G. ALFÖLDY, "Tarraco", *RE, Suppl.* XV, 570-644 (traducció al castellà actualitzada a Alföldy 1991).
- ALFÖLDY 1979 G. ALFÖLDY, "Bildprogramme in den römischen Städten des Conventus Tarraconensis das Zeugnis der Statuenpostamente", a *Homenaje García y Bellido*, IV, *Rev. de la Universidad Complutense de Madrid*, 18, 177-275.
- ALFÖLDY 1981 G. ALFÖLDY, "Die älteste römische Inschrift der Iberischen Halbinsel", *ZPE*, 43, 1-12.
- ALFÖLDY 1984 G. ALFÖLDY, "Drei städtische Eliten im römischen Hispanien", *Gerión*, 2, 193-238.
- ALFÖLDY 1986 G. ALFÖLDY, *Die römische Gesellschaft. Ausgewählte Beiträge*, Heidelberger Althistorische Beiträge und Epigraphische Studien, 1, Stuttgart.
- ALFÖLDY 1988 G. ALFÖLDY, "Tarraco y el Imperio romano", a *Géza Alföldy, Doctor honoris causa*, Bellaterra, 13-27.
- ALFÖLDY 1991 G. ALFÖLDY, *Tarraco*, Fórum, 8, Tàrragona.
- ALFÖLDY 1992a G. ALFÖLDY, "Tarraco y la Hispania romana: cultos y sociedad", a M. MAYER i J. GÓMEZ PALLARÉS (eds.), *Religio deorum. Actas del Coloquio Internacional de epigrafía Culto y sociedad en Occidente*, Sabadell, 7-26.
- ALFÖLDY 1992b G. ALFÖLDY, "Una inscripción funeraria de Tarraco del Bajo Impe-

- rio", a *Miscel·lània arqueològica a Josep M. Recasens*, Tarragona, 13-17.
- ALFÖLDY 1993 G. ALFÖLDY, "De titulo quodam notabili Christiano Tarracone reperto", a G.W. MOST, H. PETERSMANN i A.M. RITTER (eds.), *Philanthropia kai Eusebeia. Festschrift für Albrecht Dible zum 70. Geburtstag*, Göttingen, 17-22.
- ALFÖLDY 1996a G. ALFÖLDY, "Spain", a A.K. BOWMAN, E. CHAMPLIN i A. LINTOTT (eds.), *The Cambridge Ancient History*, X *The Augustan Empire*, 43 B.C. - A.D. 69, Cambridge, 449-463.
- ALFÖLDY 1996b G. ALFÖLDY, "Der römische Bogen über der Via Augusta bei Tarraco (Arc de Berà) und seine Inschrift", *Klio*, 78, 158-170.
- ALFÖLDY 1996c G. ALFÖLDY, *Esculturas, inscripciones y sociedad en Roma y en el Imperio romano. Conferencia de clausura de la II Reunión sobre escultura romana en Hispania*, Fórum, 10, Tarragona.
- ALFÖLDY 1997 G. ALFÖLDY, *Die Bauinschriften des Aquäduktes von Segovia und des Amphitheaters von Tarraco. Mit einem Anhang von P. Witte*, ME 19, Berlin - Nova York.
- ALFÖLDY 1998 G. ALFÖLDY, "Tarraco, capital de la Hispania citerior", *Kesse*, 28, 7-12.
- ALFÖLDY 2000a G. ALFÖLDY, "Spain", a A.K. BOWMAN, P. GARNSEY i D. RATHBONE (eds.), *The Cambridge Ancient History*, XI. *The High Empire*, A.D. 70-192?, Cambridge, 444-461.
- ALFÖLDY 2000b G. ALFÖLDY, *Provincia Hispania superior*, Schriften der Philosophisch-Historischen Klasse der Heidelberger Akademie der Wissenschaften, 19, Heidelberg.
- ALFÖLDY 2000c G. ALFÖLDY, "Wann wurde Tarraco römische Kolonie?", a G. PACI (ed.), *ETIPA²AL. Miscellanea epigrafica in onore di Lidio Gasperini*, Tivoli, 3-22.
- ALFÖLDY 2001a G. ALFÖLDY, "Tarraco, capital de la mayor provincia del Imperio romano", a RODA 2001, 26-31.
- ALFÖLDY 2001b G. ALFÖLDY, "Desde el nacimiento hasta el apogeo de la cultura epigráfica de Tarraco", a L. HERNÁNDEZ GUERRA, L. SAGREDO SAN EUSTAQUIO i J.M.² SOLANA SÁINZ (eds.), *Actas del I Congreso Internacional de Historia Antigua "La Península Ibérica hace 2000 años"*, Valladolid, 61-74.
- ALFÖLDY 2001c G. ALFÖLDY, "Ein Statuenprogramm in Tarraco: die Schutzgottheiten der Verwaltungsbezirke der Hispania citerior", a G. BRANDS *et al.* (eds.), *Rom und die Provinzen. Gedenkschrift für Hanns Gabelmann*, Mainz, 139-149.
- ALFÖLDY 2002 G. ALFÖLDY, "Hispania, im omnes provincias exemplum. Hispania und das Imperium Romanum", a G. URSO (ed.), *Hispania terris omnibus felicio. Premesse ed esiti di un processo di integrazione. Atti del convegno internazionale*, Pisa, 183-199.
- ALFÖLDY 2002 e.p. G. ALFÖLDY, "Sociedad y cultura epigráfica en Tarraco", a *Mesa redonda Epigrafía y sociedad en Hispania durante el Alto Imperio: estructuras y relaciones sociales*, Madrid.
- ALFÖLDY *et al.* 1998 G. ALFÖLDY, Prólogo a *Tarraco. Patrimoni de la Humanitat / Patrimonio de la Humanidad*, Tarragona.
- ÁLVAREZ/ENRIQUEZ 1994 J.M. ÁLVAREZ i J.J. ENRIQUEZ NAVASCUES (eds.), *El anfiteatro en la Hispania Romana. Coloquio Internacional del Bimilenario del Anfiteatro Romano de Mérida (Mérida, 1992)*, Badajoz.
- Anuari 1993 DD.AA., *Anuari d'intervencions arqueològiques a Catalunya 1982-1989. Època romana. Antiguitat Tardana. Campanyes*

- 1982-1989, Col. Anuaris d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, 1, Barcelona.
- AQUILUÉ 1986-89 X. AQUILUÉ, "Cerámicas decoradas africanas procedentes de la Torre de la Audiencia (Tarragona)", *Empúries*, 48-50, I, 26-35.
- AQUILUÉ 1992 X. AQUILUÉ, "Comentaris entorn a la presència de les ceràmiques de producció africana a Tàrraco", a *Miscel·lània arqueològica a Josep M. Recasens*, Tarragona, 25-33.
- AQUILUÉ 1993 X. AQUILUÉ, *La sede del Collegi d'Arquitectes. Una intervenció arqueològica en el centre històric de Tarragona*, Tarragona.
- AQUILUÉ/DUPRÉ 1986 X. AQUILUÉ i X. DUPRÉ, *Reflexions entorn de Tàrraco en època tar-do-republicana*, *Fòrum*, 1, Tarragona.
- AQUILUÉ et al. 1991 X. AQUILUÉ, X. DUPRÉ, J. MASSÓ i J. RUIZ DE ARBULO, "La cronologia de les muralles de Tàrraco", *RAP*, 1, 271-304.
- AQUILUÉ et al. 2000 X. AQUILUÉ, X. DUPRÉ, J. MASSÓ i J. RUIZ DE ARBULO, *Tàrraco. Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya*, 2^a ed., Tarragona.
- ARBELOA 1982-83 J.V.M. ARBELOA, "La qüestió de l'accés nord-oriental a la ciutat de Tàrraco", *BATarr*, èp. V, fasc. 4-5, 155-164.
- ARBELOA 1986-87 J.V.M. ARBELOA, "L'ocupació suburbial de les ciutats romanes: el sector nord-oriental de Tàrraco", *BATarr*, èp. V, fasc. 8-9, 87-124.
- ARBELOA 1990 J.V.M. ARBELOA, *L'amfiteatre romà de Tàrraco. Aproximació al seu estudi*, Tarragona.
- ARBELOA 1995 J.V.M. ARBELOA, "L'arqueologia de la mort a l'Alt Imperi: el Suburbí oriental de Tàrraco", a *Citerior I. L'arqueologia de la mort. El món funerari a l'Antiguitat a la Catalunya meridional*, Tarragona, 119-137.
- ARCE 2002 J. ARCE (ed.), *Centcelles. El monumento tardorromano. Iconografía y arquitectura*, Bibliotheca Italica. Monografías de la EEHAR, 25, Roma.
- Arqueològica 1994 DD.AA., *CI anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Una aproximació a la seva història (1844-1994)*, Tarragona.
- ASENSIO et al. 2000 D. ASENSIO, M. CIURANETA, S. MARTORELL i P. OTIÑA, "L'assentament ibèric de Tarragona. L'excavació arqueològica al carrer dels Caputxins, núm. 24, l'any 1978", a *Tàrraco* 99, 71-81.
- AVELLÀ 1991 L. AVELLÀ, *El anfiteatro de Tàrraco. Estudio de los ballazgos numismáticos*, Tarragona.
- BALIL 1969 A. BALIL, *Excavaciones en la "Torre de Pilatos" (Tarragona). Campañas de excavaciones de 1962*, EAE, 65, Madrid.
- BALIL 1973 A. BALIL, *Casa y urbanismo en la España Antigua*, III, *Studia archaeologica*, 20, Valladolid, 48-55.
- BALTY/CAZÉS 1995 J.-CH. BALTY i D. CAZÉS, *Portraits impériaux de Béziers. Le groupe statuaire du forum*, Toulouse.
- BELTRÁN/BELTRÁN 1991 A. BELTRÁN MARTÍNEZ i F. BELTRÁN LLORIS, *El anfiteatro de Tàrraco. Estudio de los ballazgos epigráficos*, Tarragona.
- BENAGES 1994 J.M. BENAGES OLIVÉ, *Les monedes de Tarragona*, Barcelona.
- BENET et al. 1991-92 C. BENET, X. FABREGA, J.M. MACÍAS i J.A. REMOLA, "L'àrea d'enterraments baix imperial de Mas Rimbau/Mas Mallol, Tarragona", *Acta Arqueològica de Tarragona*, V, 73-85.
- BERGES 1969-70 P.M. BERGES, "Informe sobre 'Els Munts'", *BATarr*, èp. IV, fasc. 105-112, 140-150.
- BERGES 1977 P.M. BERGES, "Nuevo informe sobre Els Munts", *Estudis Altafullencs*, 1, 27-47.
- BERGES 1982 P.M. BERGES, "Teatro romano de Tarragona", a *Actas del Simposio. El teatro en la Hispania romana*, Badajoz, 115-137.

- BERMÚDEZ 1991 A. BERMÚDEZ, "Las estratigrafías documentadas por Hernández Sanahuja a la luz de los conocimientos actuales. Algunas reflexiones", *BATarr* (vol. extraordinari dedicat a B. Hernández Sanahuja), 19-32.
- BERMÚDEZ 1993 A. BERMÚDEZ, "L'àrea d'hàbitat intramurs de l'antiga Tàrraco", *Tribuna d'Arqueologia 1991-1992*, 87-96.
- BLECH 1982 M. BLECH, "Minerva in der republikanischen Hispania", a *Praesant interna. Festschrift für Ulrich Hausmann*, 136-145.
- BORG/WITSCHER 2001 B. BORG i CH. WITSCHER, "Veränderungen im Repräsentationsverhalten der römischen Eliten während des 3. Jhs n. Chr.", a G. ALFÖLDY i S. PANCIERA (eds.), *Inscriptliche Denkmäler als Medien der Selbstdarstellung in der römischen Welt*, Heidelberger Althistorische Beiträge und Epigraphische Studien, 36, Stuttgart, 47-120.
- BOSCH *et al.* 1999-2000 E. BOSCH, M. DIAZ i J.M. MACIAS, "Excavació arqueològica al solar núm. 7 del carrer d'Hernández Sanahuja de Tarragona", *BATarr*, èp.V, fasc. 21-22, 105-116.
- BOSCHUNG 1990 D. BOSCHUNG, "Die Präsenz des Kaiserhauses im öffentlichen Bereich", a TRILLMICH/ZANKER 1990, 391-400.
- BOY 1996 I. BOY, *Recopilación Sussinta de las Antigüedades Romanas se allan del tiempo de los Emperadores Romanos en la Ciudad de Taragona y sus sercantas* [1713], edició facsímil (amb estudi crític de J. Massó), Tarragona.
- BRYANT 1972 W.J. BRYANT (ed.), *Cartas sobre el Anfiteatro tarraconense*, Springfield.
- BURÉS 1998 L. BURÉS, *Les structures hidráuliques a la ciutat antiga: l'exemple d'Empúries*, Monografies Emporitanes, 10, Barcelona.
- BURNETT *et al.* 1992 A. BURNETT, M. AMANDRY i P.P. RIPOLLÉS, *Roman Provincial Coinage I. From the death of Caesar to the death of Vitellius (44 BC - AD 69)*, Londres - París.
- CABALLOS 1990 A. CABALLOS RUFINO, *Los senadores hispanorromanos y la romanización de Hispania (Siglos I al III p.C.)* I. Prosopografía, 2 vols., Écija.
- CAIN 1985 H.U. CAIN, *Römische Marmorkandelaber*, Mainz am Rhein.
- CLAVERIA 2001 M. CLAVERIA NADAL, *Los sarcófagos romanos de Cataluña*, CSIR España I.1, Murcia.
- CAPDEVILA/MASSÓ 1977 R. CAPDEVILA i J. MASSÓ, "Actividades de la Delegación Municipal de Cultura. Exploraciones y Prospecciones Arqueológicas en la Villa Romana de 'Els Antigons' partida 'Collblanc', Reus", *Reus. Boletín de Información Municipal*, 11 (4 p. s/n).
- CARRETÉ *et al.* 1995 J.M. CARRETÉ, S.J. KEAY i M. MILLETT, *A Roman Provincial Capital and its Hinterland. The Survey of the Territory of Tarragona, Spain, 1985-1990*, JRA Supplementary Series, 5, Ann Arbor.
- CURCHIN 1991 L.A. CURCHIN, *Roman Spain. Conquest and Assimilation*, Londres - Nova York.
- DASCA *et al.* 1993 A. DASCA, J. ROVIRA i F. BARRIACH, *Epítome Historial de Tarragona. Un resum d'història de Tarragona del segle XVIII per Carles Boní*, Tarragona.
- DD.AA. 2000 DD.AA., "Excavacions arqueològiques a la plaça de la Font de Tarragona", a *Tàrraco 99*, 61-67.
- DD.AA. 2001 DD.AA., "El circo oriental de Colonia Patricia", a NOGALES/SÁNCHEZ PALENCIA 2001, 57-74.
- DE ANGELI 1992 S. DE ANGELI, *Templum Divi Vespasiani*, LSA, 18, Roma.
- DEININGER 1965 J. DEININGER, *Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit*

- von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr., Vestigia, 6, München.
- DE LA BARRERA 2000 J.L. DE LA BARRERA, *La decoración arquitectónica de los Foros de Augusta Emerita*, Roma.
- DEL AMO 1971-72 M.D. DEL AMO, "La necrópolis de Pere Martell", *BATarr*, èp. IV, fasc. 113-120, 103-171.
- DEL AMO 1979 M.D. DEL AMO, *Estudio crítico de la necrópolis paleocristiana de Tarragona*, I, Tarragona.
- DEL AMO 1981 M.D. DEL AMO, *Estudio crítico de la necrópolis paleocristiana de Tarragona*, II, *Ilustraciones*, Tarragona.
- DEL AMO 1989 M.D. DEL AMO, *Estudio crítico de la necrópolis paleocristiana de Tarragona*, III, *Planos*, Tarragona.
- DEL AMO/BARRIACH 1976 M.D. DEL AMO i F. BARRIACH, "Hallazgos arqueológicos en el 'Camí de la Fonteta'", *BATarr*, èp. IV, fasc. 129-132, 107-112.
- DÍAZ 2001 M. DÍAZ, "Tipocronología de los contextos cerámicos tardo-republicanos en Tarraco", *Empúries*, 52, 201-260.
- DÍAZ/MACÍAS 2000 M. DÍAZ i J.M. MACÍAS, "Excavacions arqueològiques en el solar núm. 36 del carrer del Gasòmetre", a *Tàrraco* 99, 107-110.
- DÍAZ/PUCHE 2001 M. DÍAZ i J.M. PUCHE, "El proceso de urbanización de la Tarraco republicana: los niveles constructivos del colector principal de la ciudad", *RAP*, 11, 211-236.
- DÍAZ et al. 2000a M. DÍAZ, M. GARCÍA i J.M. MACÍAS, "Les termes públiques de Tarragona: Excavacions en el carrer de Sant Miquel, núm. 33. Estudi preliminar", a *Tàrraco* 99, 111-133.
- DÍAZ et al. 2000b M. DÍAZ, M. GARCÍA i J.M. MACÍAS, "Las termas públicas de Tarraco: estudio preliminar", a M.C. FERNÁNDEZ i V. GARCÍA (eds.), *Termas romanas en el Occidente del Imperio (Gijón, 1999)*, Gijón, 163-169.
- DUPRÉ 1987 X. DUPRÉ RAVENTÓS, "Forum provinciae Hispaniae citerioris", a *Los foros romanos de las provincias occidentales*, Madrid, 25-30.
- DUPRÉ 1990 X. DUPRÉ RAVENTÓS, "Un gran complejo provincial de época flavia en Tarragona: aspectos cronológicos", a TRILLMICH/ZANKER 1990, 319-325.
- DUPRÉ 1992 X. DUPRÉ RAVENTÓS, "Mariangelo Accursio. Un humanista italià a la Catalunya de principis del segle XVI", a *Miscel·lània Arqueològica a Josep M. Recasens*, Tarragona, 45-56.
- DUPRÉ 1994a X. DUPRÉ RAVENTÓS, *L'arc romà de Berà (Hispania Citerior)*, Bibliotheca Italica. Monografías de la EEHAR, 20, Roma.
- DUPRÉ 1994b X. DUPRÉ RAVENTÓS, "Los arcos honoríficos de Tarraco", a DUPRÉ 1994d, I, 177-188.
- DUPRÉ 1994c X. DUPRÉ RAVENTÓS, "El anfiteatro de Tarraco", a ÁLVAREZ/ENRIQUEZ 1994, 79-89.
- DUPRÉ 1994d X. DUPRÉ RAVENTÓS (ed.), *La ciutat en el món romà. Actes del XIV Congrés Internacional d'Arqueologia Clàssica (Tarragona, 1993)*, 2 vols., Tarragona.
- DUPRÉ 1995 X. DUPRÉ RAVENTÓS, "New Evidence for the Study of the Urbanism of Tarraco", a B. CUNLIFFE i S.J. KEAY (eds.), *Social Complexity and the Development of Towns in Iberia. From the Copper Age to the Second Century AD*, Proceedings of the British Academy, 86, Oxford, 355-369.
- DUPRÉ 2002 X. DUPRÉ RAVENTÓS, "Usi e abusi delle testimonianze storiche nella città di Tarragona (Spagna)", a A. RICCI (ed.), *Archeologia e urbanistica*, Quaderni del Dipartimento di Archeologia e Storia delle Arti,

- Sezione Archeologia (Univ. di Siena), 53-54, Florència, 199-221.
- DUPRE/CARRETE 1986-89 X. DUPRE i J.M.² CARRETE, "Portae et fenestrae al Fòrum provincial de Tàrraco", *Empúries*, 48-50, I, 290-299.
- DUPRE/CARRETE 1993 X. DUPRE i J.M.² CARRETE, *La "Antiga Audiència". Un accés al foro provincial de Tàrraco*, EAE, 165, Madrid.
- DUPRE/REMOLA 2002 X. DUPRE i J.A. REMOLA, "A propósito de la gestión de los residuos urbanos en Hispania", *Romula*, 1, 39-56.
- DUPRE/REVILLA 1991 X. DUPRE i V. REVILLA, "Lastrae Campanae en Tàrraco (*Hispania citerior*) y su territorio", *MM*, 32, 117-140.
- DUPRE/SUBIAS 1993 X. DUPRE i E. SUBIAS, "Els precedents de l'anomenat Pretori de Tàrragona", a *Homenatge a Miquel Tarradell*, Barcelona, 603-609.
- DUPRE et al. 1988 X. DUPRE, M.J. MASSO, L. PALANQUES i P. VERDUCHI, *El Circ Romà de Tàrragona. I. Les voltes de Sant Ermenegild*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 8, Barcelona.
- DUPRE et al. 1990 X. DUPRE, X. AQUILUÉ, M.J. MASSO i J. RUIZ DE ARBULO, "Le cirque romain de Tàrragone", a *Le Cirque romain*, Toulouse, 65-69.
- DURAN 1984 E. DURAN, *Lluís Ponç d'Icard i el "Llibre de les Grandeses de Tàrragona"*, Barcelona.
- DURAN 1993 M. DURAN, *Iconografía de los mosaicos romanos en la Hispania alto-imperial*, Barcelona.
- EDMONDSON et al. 2001 J. EDMONDSON, T. NOGALES BASARRATE i W. TRILLMICH (eds.), *Imagen y Memoria. Monumentos funerarios con retratos en la colonia Augusta Emerita*, Madrid.
- ENSOLI 1997 S. ENSOLI, "Clípeos figurativos de los Foros de edad imperial en Roma y en las provincias occidentales. De signo apotropaico a símbolo de divinización imperial", a J. ARCE et al. (eds.), *Hispania Romana desde tierra de conquista a provincia del Imperio*, Roma, 161-169.
- FABRE et al. 1999 G. FABRE, M. MAYER i I. RODA, *Inscriptions romaines de Catalogne IV. Barcino*, París.
- FERRER 1982 M. FERRER, "El circ romà de Tàrragona", a *Les excavacions arqueològiques a Catalunya en els darrers anys*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 1, Barcelona, 346-349.
- FISHWICK 1982 D. FISHWICK, "The altar of Augustus and the municipal cult of Tàrraco", *MM*, 23, 222-233.
- FISHWICK 1987 D. FISHWICK, *The Imperial Cult in the Latin West. Studies in the Ruler Cult of the Western Provinces of the Roman Empire*, I.1, EPRO, 198, Leiden.
- FISHWICK 1994-95 D. FISHWICK, "«Provincial Forum» and «Municipal Forum»: Fiction or Fact?", *Anas*, 7-8, 169-186.
- FISHWICK 1996 D. FISHWICK, "Four temples at Tàrraco", a *Subject and Ruler: The Cult of the Ruling Power in Classical Antiquity*, JRA. Supplementary Series, 16, Ann Arbor, 165-184.
- FISHWICK 1999a D. FISHWICK, "The «Temple of Augustus» at Tàrraco", *Iatomus*, 58-1, 121-138.
- FISHWICK 1999b D. FISHWICK, "Coinage and Cult: The Provincial Monuments at Lugdunum, Tàrraco and Emerita", a G.M. PAUL (ed.), *Roman Coins and Public Life under the Empire*, E. Togo Salmon Papers II, Ann Arbor, 95-121.
- FISHWICK 2002 D. FISHWICK, *The Imperial Cult in the Latin West. Studies in the Ruler Cult of the Western Provinces of the Roman Empire*, III. 1 y 2, RGRW, 145-146, Leiden - Boston - Londres.

- FLOREZ 1769 H. FLOREZ, *España Sagrada. Antigüedades tarraconenses*, t. XXIV, Madrid.
- FRANCHI 1959 P. FRANCHI DEI CAVALIERI, "Las Actas de San Fructuoso", *BATarr*, èp. IV, fasc. 65-68, 5-70.
- GALERA 1998 M. GALERA MONEGAL, *Antoon van den Wijngaerde, pintor de ciutats i de fets d'armes a l'Europa del Cinc-cents*, Barcelona.
- GARCIA *et al.* 2001 M. GARCIA, J.M. MACIAS, J. MENCHÓN, J.M. PUCHE, E. RAMÓN i J.A. REMOLÀ, *La villa romana de La Llosa. Deu anys d'investigació arqueològica*, Cambrils.
- GARCIA/PUCHE 2000 M. GARCIA NOGUELA i J.M. PUCHE FONTANILLES, "La villa romana de La Llosa (Cambrils, Baix Camp)", a *Tàrraco 99*, 231-242.
- GARCIA/REMOLÀ 2000 M. GARCIA i J.A. REMOLÀ, "Noves intervencions a les necròpolis tardoantigues del marge esquerre del riu Francolet", a *Tàrraco 99*, 165-180.
- GARRIGUET 2001 J. A. GARRIGUET, *La imagen del poder imperial en Hispania. Tipos estatuarios*, CSIR España, II.1, Murcia.
- GEBELLI 1998 P. GEBELLI BORRÁS, "Les exportacions amfòriques del camp de Tarragona al sud-est de França", a *Comerç i vies de comunicació (1000 aC-700 dC)*, XI Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, 223-230.
- GEBELLI 1999 P. GEBELLI BORRÁS, "Noves aportacions al coneixement històric de la part alta de Tarragona: La intervenció arqueològica a la Plaça de la Font de Tarragona", *BATarr*, èp. V, fasc. 19-20, 153-196.
- GEBELLI 2001 P. GEBELLI BORRÁS, "Noves dades per a la datació del teatre romà de Tàrraco. La intervenció al carrer Caputxins núm. 5", *BATarr*, èp. V, fasc. 21-22, 127-153.
- GIMENO 1991 J. GIMENO, *Estudios de arquitectura y urbanismo en las ciudades romanas del nordeste de Hispania*, Madrid, 2 vols.
- GIMENO 1994 J. GIMENO, "Plinio, *Nat. Hist.* III, 3, 21: reflexiones acerca de la capitalidad de Hispania Citerior", *Latomus*, 53, 39-79.
- GODOY 1994 C. GODOY, "La memoria de Fructuoso, Augurio y Eulogio en la arena del anfiteatro de Tarragona", *BATarr*, èp. V, fasc. 16, 181-210.
- GOUVIN 1988 J.C. GOUVIN, *L'ampitheatre romain. Essai sur la théorisation de sa forme et de ses fonctions*, Paris, 2 vols.
- GRÜNHAGEN 1976 W. GRÜNHAGEN, "Bemerkungen zum Minerva-Relief in der Stadtmauer von Tarragona", *MM*, 17, 209-225.
- GUARDIA 1992 M. GUARDIA, *Los mosaicos de la Antigüedad tardía en Hispania. Estudios de iconografía*, Barcelona.
- GURT/MACIAS 2002 J.M. GURT i J.M. MACIAS, "La ciudad y el *territorium* de Tarraco: el mundo funerario", a VAQUERIZO 2002, I, 87-112.
- GURT/MARQUES 1988 J.M. GURT y A.M. MARQUES, "La conquista cadastral de l'espai", *Espais*, 12, 46-51.
- HAENSCH 1997 R. HAENSCH, *Capita provinciarum. Statthalterssitze und Provinzverwaltung in der römischen Kaiserzeit*, KE 7, Mainz.
- HALEY 1991 E. HALEY, *Migration and Economy in Roman Imperial Spain*, Aurea Saecula, 5, Barcelona.
- HÄNLEIN-SCHÄFER 1985 H. HÄNLEIN-SCHÄFER, *Veneratio Augusti. Eine Studie zu den Tempeln des ersten römischen Kaisers*, *Studia Archaeologica*, 39, Roma.
- HAUSCHILD 1972-74 TH. HAUSCHILD, "Römische Konstruktionen auf der oberen Stadterrasse des antiken Tarraco", *AEspA*, 45-47, 3-44 (traducció al castellà a HAUSCHILD 1983).

- HAUSCHILD 1976 Th. HAUSCHILD, "Construcción romana de planta central, próxima a Tarragona", *BA Tarr*, ép. IV, fasc. 129-132, 5-31.
- HAUSCHILD 1983 Th. HAUSCHILD, *Arquitectura romana de Tarragona*, Tarragona.
- HAUSCHILD/ARBEITER 1993 Th. HAUSCHILD i J. ARBEITER, *La Villa romana de Centelles*, Barcelona.
- HAUSCHILD *et al.* 1966 Th. HAUSCHILD, S. MARINER i H.G. NIEMEYER, "Torre de los Escipiones. Ein römischer Grabturm bei Tarragona", *MM*, 7, 162-188.
- HERNÁNDEZ/DE TORRES 1867 B. HERNÁNDEZ i J.M. DE TORRES, *El indicador arqueológico de Tarragona*, Tarragona.
- HUMPHREY 1986 J.H. HUMPHREY, *Roman Circuses. Arenas for Chariot Racing*, Berkeley - Los Angeles.
- Intervencions 93-99* R. CORTES (ed.), *Intervencions arqueològiques a Tarragona i entorn (1993-1999)*, Tarragona (2000).
- JARREGA 1998 R. JARREGA DOMÍNGUEZ, "La producció amforal romana del Camp de Tarragona. Estat de la qüestió," a M. COMAS i P. PADRÓS (eds.), *II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. El VI a l'Antiguitat. Economia, Producció i Comerç al Mediterrani Occidental*, Badalona, 430-437.
- JIMÉNEZ 1998 J.L. JIMÉNEZ, "La multiplicación de plazas públicas en la ciudad hispanorromana", *Empúries*, 51, 11-30.
- JOVER 1982 J.M. JOVER ZAMORA (ed.), *Historia de España II. España romana (218 a. de J.C. - 414 de J.C.) II. La sociedad, el derecho, la cultura*, Madrid.
- KAGAN 1986 R.L. KAGAN, *Ciudades del Siglo de Oro: las vistas españolas de Anton van den Wyngaerde*, Madrid.
- KEY 1984 S.J. KEY, *Late Roman Amphorae in the western Mediterranean. A typology and economic study*, BAR. International Series, 196, Oxford.
- KEY 1988 S.J. KEY, *Roman Spain*, London (traducció al castellà a KEY 1992).
- KEY 1990 S.J. KEY, "Processes in the Development of the Coastal Communities of Hispania Citerior in the Republican Period", a T. BLAGG i M. MILLETT (eds.), *The Early Roman Empire in the West*, Oxford, 120-150.
- KEY 1992 S.J. KEY, *Hispania romana*, Sabadell.
- KEY 1996 S.J. KEY, "Tarraco in Late Antiquity," a N. CHRISTIE i S.T. LOSEBY (eds.), *Towns in Transition. Urban Evolution in Late Antiquity and the Early Middle Ages*, Aldershot, 18-44.
- KLEINER 1989 F.S. KLEINER, "The Arch of Galba at Tarragona and Dynastic Portraiture on Roman Arches", *MM*, 30, 239-252.
- KOPPEL 1982 E.M. KOPPEL, "Escultura del teatro romano de Tarragona", *Actas del Simposio. El teatro en la Hispania romana*, Badajoz, 139-152.
- KOPPEL 1985a E.M. KOPPEL, *Die römischen Skulpturen von Tarraco*, ME 15, Berlin.
- KOPPEL 1985b E.M. KOPPEL, "El foro municipal de Tarraco y su decoración escultórica", *Actas del XVII Congreso Nacional de Arqueología (Logroño, 1983)*, Saragossa, 841-856.
- KOPPEL 1986-89 E.M. KOPPEL, "Los relieves decorativos de Cataluña", *Empúries*, 48-50, II, 8-20.
- KOPPEL 1988 E.M. KOPPEL, *La schola del Collegium Fabrum de Tarraco y su decoración escultórica*, Bellaterra.
- KOPPEL 1990 E.M. KOPPEL, "Relieves arquitectónicos de Tarragona", a TRILMICH/ZANKER 1990, 327-340.

KOPPEL 1992	E.M. KOPPEL, "El escudo de la villa de "Els Munts" (Tarragona)", <i>MM</i> , 33, 133-144.
KOPPEL 1993a	E.M. KOPPEL, "Die Skulpturenausstattung römischer Villen auf der Iberischen Halbinsel" a W. TRILLMICH <i>et al.</i> 1993, 193-203.
KOPPEL 1993b	E.M. KOPPEL, "La escultura del entorno de Tarraco: las villae", a T. NOGALES (ed.), <i>Actas de la I Reunión sobre Escultura Romana en Hispania (Mérida, 1992)</i> , Mérida, 221-237.
KOPPEL 1998	E.M. KOPPEL, "L'Escultura", a F. TARRATS, J.M. MACIAS, E. RAMÓN i J.A. REMOLA, "Excavacions a l'àrea residencial de la villa romana dels Munts (Altafulla, Tarragonès)", <i>Empúries</i> , 51, 220-223.
KOPPEL 2000a	E.M. KOPPEL, "Informe preliminar sobre la decoración escultórica de la villa romana de "Els Munts" (Altafulla, Tarragona)", <i>MM</i> , 41, 380-394.
KOPPEL 2000b	E.M. KOPPEL, "Retratos de Tiberio y de Nero Caesar en Tarragona", a P. LEÓN i T. NOGALES (eds.), <i>Actas de la III Reunión sobre Escultura Romana en Hispania (Córdoba, 1997)</i> , Madrid, 81-91.
KOPPEL 2001	E.M. KOPPEL, "Figura de Bacus infant com a lampadòfor", a GARCIA <i>et al.</i> 2001, 135-149.
KOPPEL/RODA 1996	E.M. KOPPEL i I. RODA, "Escultura decorativa de la zona nororiental del Conventus Tarraconensis", a J. MASSO i P. SADA (eds.), <i>Actas de la II Reunión sobre escultura romana en Hispania (Tarragona, 1995)</i> , Tarragona, 135-182.
LABORDE 1806	A. DE LABORDE, <i>Voyage pittoresque et historique de l'Espagne</i> , I, París.
LABORDE 1974-75	A. DE LABORDE, <i>Viatge pintoresc i històric</i> (versió catalana d'O. Valls i notes de J. Massot), 2 vols., Barcelona.
LEÓN 1995	P. LEÓN, <i>Esculturas de Itálica</i> , Sevilla.
LEÓN 2001	P. LEÓN, <i>Retratos romanos de la Bética</i> , Sevilla.
LE ROUX 1982	P. LE ROUX, "Les sénateurs d'Hispania citerior", a <i>Epigraphia e ordine senatorio</i> , II, Tituli, 5, Roma, 439-464.
LE ROUX 1997-98	P. LE ROUX, "Ejército y sociedad en la Tarraco romana", <i>BATarr</i> , èp. V, fasc. 19-20, 37-51.
LOPEZ 1997	J. LÓPEZ VILAR, "Un nuevo conjunto paleocristiano en las afueras de Tarraco", <i>Revista de Arqueología</i> , 197, 58-64.
LOPEZ 2000	J. LÓPEZ VILAR, "Excavacions al solar del Parc Central", a <i>Tàrraco 99</i> , 191-196.
MACIAS 1999	J.M. MACIAS, <i>La ceràmica comuna Tardoantiga a Tàrraco. Segles V-VII</i> , Túcis. Monografies Tarraconenses, 1, Tarragona.
MACIAS 2000a	J.M. MACIAS, "L'urbanisme de Tàrraco a partir de les excavacions de l'entorn del Fòrum de la ciutat", a <i>Tàrraco 99</i> , 83-106.
MACIAS 2000b	J.M. MACIAS, "Tàrraco en la Antigüedad Tardía: un proceso simultáneo de transformación urbana e ideológica", a A. RIBERA (ed.), <i>Los orígenes del cristianismo en Valencia y su entorno</i> , Valencia, 259-271.
MACIAS 2000c	J.M. MACIAS, "La villa romana de Calípolis (Vila-seca, Tarragonès)", a <i>Tàrraco 99</i> , 207-222.
MACIAS 2001	J.M. MACIAS, "La villa romana de la Llosa en el marc de l'ocupació agrícola del territorium de Tàrraco", a DD.AA., <i>La villa romana de la Llosa. Deu anys d'investigació arqueològica</i> , Tarragona, 40-50.
MACIAS/TUSET 1996	J.M. MACIAS i ETUSET BELTRAN, "Excavacions arqueològiques a la villa romana de Calípolis (Vila-seca, Tarragonès)", <i>Tribuna d'Arqueologia 1994-1995</i> , 113-121.

- MACIAS/PUCHE 1997 J.M. MACIAS i J.M. PUCHE, "Noves excavacions a la part baixa de Tarragona. Dades per a l'evolució urbanística de la ciutat romana", *Tribuna d'Arqueologia 1995-1996*, 149-163.
- MACIAS/REMOLÀ 1995 J.M. MACIAS i J.A. REMOLÀ, "L'àrea funerària baix-imperial i tardo-romana de Mas Rimbau (Tarragona): Anàlisi tipològica", a *Citerior 1. L'arqueologia de la mort. El món funerari a l'Antiguitat a la Catalunya meridional*, Tarragona, 189-201.
- MACIAS *et al.* 1999 J.M. MACIAS, J.J. MENCHON i A. MUÑOZ, "Món funerari del territori de Tàrraco", a *Del Romà al Romànic. Història, Art i Cultura de la Tarraconense mediterrània entre els segles IV i X*, 275-278.
- MAR 1993 R. MAR, "El recinto de culto imperial de Tàrraco y la arquitectura flavia", a R. MAR (ed.), *Els monuments provincials de Tàrraco. Noves aportacions al seu coneixement*, DAC, 1, Tarragona, 107-156.
- MAR/PENSABENE 2001 R. MAR i P. PENSABENE, "L'urbanisme de Tàrraco", a *Roda* 2001, 37-45.
- MAR/RUIZ 1987 R. MAR i J. RUIZ DE ARBULO, "La basilica de la colonia Tarraco. Una nueva interpretación del llamado Foro Bajo de Tarragona", a *Los foros romanos de las provincias occidentales*, Madrid, 31-44.
- MAR *et al.* 1993 R. MAR, M. ROCA i J. RUIZ DE ARBULO, "El teatro romano de Tarragona. Un problema pendiente", a S. RAMALLO i F. SANTIESTE (eds.), *Teatros romanos de Hispania*, Cuadernos de Arquitectura Romana, 2, Murcia, 11-23.
- MARCOS/PONS 1996 C. MARCOS i E. PONS, "Sobre las falsificaciones egipcias de Tarragona a mediados del siglo XIX", *Boletín del Museo Arqueológico Nacional*, XIV, 157-177.
- MASSO 1985 J. MASSO, "Notes per a una biografia de Lluís Pons d'Icart (1518/20-1578)", *Treballs Canongins 1985*, 63-102.
- MASSO 1989 J. MASSO, "Notes sobre escultures i inscripcions romanes a la Tarragona dels segles XVI, XVIII i XIX", *Faventia*, 11/1, 83-108.
- MASSO 1990 J. MASSO, "Arqueologia i documentació històrica (escrita i gràfica) de Tarragona", *Acta Arqueològica de Tarragona*, III, 57-62.
- MASSO 1997-98 J. MASSO, "Notes documentals sobre els fons del Museu Nacional Arqueològic de Tarragona", *BATarr*, èp. V, fasc. 19-20, 313-346.
- MASSO 1998 J. MASSO, "Dades sobre la producció d'àmfores de vi romanes en el sector occidental del Camp de Tarragona," a M. COMAS i P. PADRÓS (eds.), *II Col·loqui internacional d'Arqueologia Romana. El VI a l'Antiguitat. Economia, Producció i comerç al Mediterrani Occidental*, Badalona, 283-288.
- MASSO 1999 J. MASSO, "Notes sobre el salvament del patrimoni artístic religiós a Reus i Tarragona (1936-1937)", a *Guerra civil a les comarques tarragonines (1936-1939)*, Tarragona, 243-266.
- MASSO 2002 J. MASSO, "L'arqueologia a Tarragona durant el franquisme (1939-1979)", a *Tàrraco en la fotografia del segle XX: 1939-1979*, Tarragona, 10-23.
- MASSO 2003a J. MASSO, "La recuperación arqueológica de Tàrraco en el siglo XVIII", a J. BELTRAN *et al.* (eds.), *Iluminismo e Illustración. Le antichità e i loro protagonisti in Spagna e in Italia nel XVIII secolo*, Bibliotheca Italica, Monografías de la EEHAR, 27, Roma, 215-230.
- MASSO 2003b J. MASSO, "Lluís Pons d'Icart, vida i obra", a *El renaixement de Tàrraco 1563. Lluís Pons d'Icart i Anton Van den Wyngaerde*, Tarragona, 27-41.

- MAYER/ÁLVAREZ 1983 M. MAYER i A. ÁLVAREZ, "Le marbre grec comme indice pour les pièces sculptoriques grecques ou de tradition directe en Espagne", a *XII Congrés International d'Archéologie Classique*, Atenas, 184-190.
- MAYER *et al.* 1993 M. MAYER, M. MIRO i R. PEREA, "La inscripció de la Torre dels Escipions", a ROVIRA/DASCA 1993, 16-21.
- MCCRANK 1999 L.J. MCCRANK, "Tarragona Medieval. Reconquesta y Restauración", *BATarr*, èp.V, fasc. 19-20, 207-218.
- MENCHÓN 2000 J. MENCHÓN, "Intervenció arqueològica al camí de la platja dels Cosís (Tarragona)", a *Tàrraco* 99, 181-189.
- MENCHÓN/MASSO 1999 J. MENCHÓN i J. MASSO, *Les muralles de Tarragona. Defenses i fortificacions de la ciutat (segles II a.C - XX d.C)*, Tarragona.
- MIERSE 1999 W.E. MIERSE, *Temples and Towns in Roman Iberia. The Social and Architectural Dynamics of Sanctuary Designs, from the Third Century B.C. to the Third Century A.D.*, Berkeley.
- Mirada 1995 *La mirada de Roma. Retratos romanos de los museos de Mérida, Toulouse y Tarragona*, Tarragona.
- MIRET *et al.* 1991 M. MIRET, J. SANMARTÍ i J. SANTACANA, "From indigenous structures to the Roman world: models for the occupation of central coastal Catalunya," a G. BARKER i J. LLOYD (eds.), *Roman Landscapes. Archaeological Survey in the Mediterranean Region*, Londres, 47-53.
- MIRO 1988 M.T. MIRO, "Restes ibèriques al carrer Caputxins (Tarragona)", *BATarr*, èp.V, fasc. 6-7, 3-9.
- Món de l'aigua 1998 DD.AA., *El món de l'aigua. Història de l'abastament d'aigua a Tarragona*, Tarragona.
- MONTENEGRO/BLÁZQUEZ 1982 A. MONTENEGRO DUQUE i J.M. BLÁZQUEZ MARTÍNEZ (eds.), *Historia de España II. España romana (218 a. de J.C - 414 de J.C.) I. La conquesta y la explotación económica*, Madrid.
- MORER *et al.* 1997 J. MORER, A. RIGO i E. BARRASETAS, "Les intervencions arqueològiques a l'autopista A-16: valoració de conjunt", *Tribuna D'Arqueologia* 1996-1997, 67-98.
- MORERA 1997 E. MORERA, *Tarragona Cristiana*, tom III, 2ª ed. (amb introducció i bibliografia de J. Massó i A.J. Soberanas), Tarragona.
- MUNILLA 1979-80 G. MUNILLA, "Una estatua representando a la diosa Cibeles hallada en la villa romana de 'Els Antigons'", *Pyrenae*, 15/16, 277-286.
- NAVARRO 1979 R. NAVARRO, *Los mosaicos romanos de Tarragona*, Tesis doctoral inédita, Universitat de Barcelona.
- NAVARRO 1999 F.J. NAVARRO, "Nuevos magistrados senatoriales en la Península Ibérica. Un complemento a los *Fasti Hispantenses*", a J. GONZÁLEZ (ed.), *Ciudades privilegiadas en el Occidente romano*, Sevilla, 443-465.
- NIEMEYER 1972-74 H.G. NIEMEYER, "Zwei Panzerstatuen in Tarragona", *AEspA*, 45-47, 157-165.
- NIQUET e.p. H. NIQUET, "Christian and Jewish Inscriptions at Tarraco", a *Actas del XII Congreso Internacional de Epigrafía Griega y Latina (Barcelona, 2002)*, Barcelona.
- NOGALES 1997 T. NOGALES, *El retrato privado en Augusta Emerita*, Badajoz.
- NOGALES/SÁNCHEZ PALENCIA 2001 T. NOGALES BASARRATE i F.J. SÁNCHEZ PALENCIA (eds.), *El circo en Hispania Romana*, Mérida.
- OLESTI 1997 O. OLESTI VILA, "El origen de las villae romanas en Cataluña", *AEspA*, 70, 71-90.
- OLESTI 1998 O. OLESTI VILA, "Els inicis de la producció vinícola a Catalunya:

- el paper del món indígena," a M. COMAS i P. PADRÓS (eds.), *II Col·loqui Internacional d'Arqueologia Romana. El VI a l'Antiguitat. Economia, Producció i Comerç al Mediterrani occidental*, Badalona, 246-257.
- OLESTI 2001 O. OLESTI VILA, "Integració i transformació de les comunitats ibèriques del Maresme durant el s. II-I a.C.: un model de romanització per a la Catalunya litoral i prelitoral", *Empúries*, 52, 55-86.
- OLLE/VALVERDU 2000 A. OLLE CANELLAS i J. VALVERDU POCH, "Excavació de noves estructures a la villa romana de Paret Delgada (La Selva del Camp, Baix Camp)", a *Tàrraco 99*, 223-229.
- OSWALD 1931 F. OSWALD, *Index of Potter's Stamps on Terra Sigillata*, Margidunum.
- OTIÑA/RUIZ DE ARBULO 2000 P. OTIÑA i J. RUIZ DE ARBULO, "De Cese a Tàrraco. Evidencias y reflexiones sobre la Tarragona ibérica y el proceso de romanización", *Empúries*, 52, 107-135.
- OXE/COMFORT 1968 A. OXE i H. COMFORT, *Corpus Vasorum Arretinorum*, Berlin.
- PALLEJA 1994 L. PALLEJA VILASECA, *Excavacions al velòdrom. Un centre terrisser d'època romana. Mont-Roig del Camp, Baix Camp*. Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya, 12, Barcelona.
- PALOL 1953 P. DE PALOL SALELLAS, *Tàrraco hispanovisigoda*, Tarragona.
- PANZRAM 2002 S. PANZRAM, *Stadtbild und Elite: Tàrraco, Corduba und Emerita Augusta zwischen Republik und Spätantike*, Historia Einzelschriften, 161, Stuttgart.
- PENSABENE 1993 P. PENSABENE, "La decorazione architettonica dei monumenti provinciali di Tàrraco", a R. MAR (ed.), *Els monuments provincials de Tàrraco. Noves aportacions al seu coneixement*, Tarragona, 33-105.
- PENSABENE 1994 P. PENSABENE, "Classi sociali e programmi decorativi nelle provincie occidentali", a DUPRÉ 1994d, I, 293-321.
- PENSABENE 1996 P. PENSABENE, "Classi dirigenti, programmi decorativi, culto imperiale: Il caso di Tàrraco", a P. LEON (ed.) *Colonia Patricia Corduba. Una reflexión arqueológica (Córdoba, 1993)*, Córdoba, 197-219.
- PÉREZ 1999 J. PÉREZ SUÑE, *La epigrafía sobre instrumentum domesticum de la colección tarraconense del canónigo González de Posada*, memoria de licenciatura (inèdita), Universitat de Barcelona.
- PETIT-RADEL 1841 L.-CH. PETIT-RADEL, *Recherches sur les monuments cyclopéens et Description de la collection des modèles en relief composant la galerie pélasgique de la Bibliothèque Mazarine*, Paris.
- PIERNAVEJA 1977 P. PIERNAVEJA, *Corpus de inscripciones deportivas de la España romana*, Madrid.
- PIÑOL 2000 L. PIÑOL, "El circ romà de Tarragona. Qüestions arquitectòniques i de funcionament", a *Tàrraco 99*, 53-60.
- POCIÑA/REMOLÀ 2000 C.A. POCIÑA i J.A. REMOLÀ, "La plaza de representación de Tàrraco: intervenciones arqueológicas en la plaza del Fòrum y la calle d'En Compte", a *Tàrraco 99*, 27-45.
- POCIÑA/REMOLÀ 2001 C.A. POCIÑA i J.A. REMOLÀ, "Nuevas aportaciones al conocimiento del puerto de Tàrraco (Hispania Tarraconensis)", *Saguntum*, 33, 85-96.
- PONS 1572-73 L. PONS DE ICART, *Libro de las grandezas y cosas memorables de la Metropolitana Insigne y famosa Ciudad de Tarragona*, Lleida.
- PONS 1994 J. PONS SALA, *Territori i societat romana a Catalunya (dels inicis*

- PUCHE 1997 J.M. PUCHE, "Sobre un conjunt amb ceràmica calena decorada i terracotes trobat a Tarragona. Un possible lloc de culte a la Tarra-
co Republicana", *RAP*, 7, 237-247.
- PUIG I CADAFAELCH 1915-1920 J. PUIG I CADAFAELCH, "Teatre romà de Tarragona", *AIEC*, 6,
712-717.
- PUIG I CADAFAELCH 1936 J. PUIG I CADAFAELCH, *La basílica de Tarragona. Períodes paleocris-
tià i visigòtic*, Barcelona.
- QUINTANA 1935 A. QUINTANA MARI, *Antoni de Martí i Franqués* [sic], Barcelona.
- RAMÓN/MASSÓ 1994 E. RAMÓN SARIÑENA i J. MASSÓ CARRALLIDO, "El poblat ibèric de Santa
Anna. Castellvell del Camp, Baix Camp," *Memòries d'Intervenci-
ons Arqueològiques a Catalunya*, 11, Barcelona.
- RECASENS 1966 J.M.² RECASENS COMES, *La ciutat de Tarragona*, I, Barcelona.
- RECASENS 1982 M. RECASENS, "Los capiteles romanos del Museu Nacional Arqueo-
lògic de Tarragona", *BATarr*, ep. V, fasc. 1, 43-143.
- REMOLA 1998 J.A. REMOLA, "Ánforas y modelos de aprovisionamiento en la
ciudad tardo-antigua de Tarraco (*Diocesis Hispaniarum*)", a L.
SAGUI (ed.), *Cerámica in Italia: VI-VIII secolo*, Florència, 797-808.
- REMOLA 2000 J.A. REMOLA, *Las ánforas tardo-antiguas en Tarraco (Hispania
Tarraconensis). Siglos IV-VII*, Col·lecció Instrumenta, 7, Barcelona.
- REMOLA 2002 J.A. REMOLA, "Centcelles y las villae de Tarraco durante la Antigüe-
dad tardía", a *ARCE* 2002, 97-112.
- REMOLA 2003 J.A. REMOLA, "Tarraco al Renaixement", a *El renaixement de
Tarraco 1563. Lluís Pons d'Icart i Anton Van den Wyngaerde*,
Tarragona, 59-89.
- REMOLA/VILASECA 2000 J.A. REMOLA i A. VILASECA, "Intervencions arqueològiques al PERI-2,
sector Tabacalera, de Tarragona", *Tribuna d'Arqueologia* 1997-
1998, 77-95.
- REMOLA et al. 1994 J.A. REMOLA, J.M. MACIAS, I. BURES i M. NAWAJAS, "Mas Rimbau: L'ocupa-
ció funerària al sector septentrional de Tarraco", a DUPRE 1994d, II,
354-357.
- REVILLA 1993 V. REVILLA CAIVO, *Producción cerámica y economía rural en el
bajo Ebro en época romana. El alfar de l'Aumedina, Tivissa
(Tarragona)*, Col·lecció Instrumenta, 1, Barcelona.
- REVILLA 1995 V. REVILLA CAIVO, *Producció ceràmica, viticultura y propiedad
rural en Hispania Tarraconensis (siglos I c.C.-III d.C.)*, Cuader-
nos de Arqueologia, 8, Barcelona.
- REVILLA 2000 V. REVILLA CAIVO, "La villa de El Vilarenc (Calafell, Tarragona): Ar-
quitectura y organización espacial de un fundus del territorio de
Tarraco," a *Tarraco* 99, 257-273.
- RICHARDSON 1986 J.S. RICHARDSON, *Hispaniae. Spain and the Development of Ro-
man Imperialism, 218-82 BC*, Cambridge.
- RICHARDSON 1996 J.S. RICHARDSON, *The Romans in Spain*, Oxford (traducció al caste-
llà a RICHARDSON 1998).
- RICHARDSON 1998 J.S. RICHARDSON, *Hispania y los romanos*, Barcelona.
- RICHARDSON 2000 J.S. RICHARDSON, "Tarraco in the age of Trajan: the testimony of
Florus the poet", a J. GONZÁLEZ (ed.), *Traiano emperador de Ro-
ma*, Roma, 427-450.
- RIT = ALFÖLDY 1995
- RIU 1991 E. RIU BARRERA, "La reflexió estratigràfica de B. Hernández Sajahuja
a Tarragona entre 1850 i 1870", *BATarr* (número extraordinari
dedicat a Bonaventura Hernández Sanahuja), 33-51.
- ROCA 1982-1983 M. ROCA, "Teatre romà de Tarragona: treballs arqueològics 1982-

- 1983", *Tribuna d'Arqueologia* 1982-1983, 97-101.
- RODA 1998 I. RODA, "Sarcófagos cristianos de Tarragona" a G. KOCH (ed.), *Acten des Symposiums "125 Jahre Sarkophag-Corpus"* (Marburg 1995), Mainz, 150-161.
- RODA 2001 I. RODA (ed.), *Tarraco, puerta de Roma*, Barcelona.
- RODRIGUEZ 1994 E. RODRIGUEZ ALMEIDA, "Marziale in Marmo", *MEFRA*, 106, 204-211.
- ROVIRA/DASCA 1993 J. ROVIRA i A. DASCA, *La Torre dels Escipions*, Tarragona.
- ROVIRA/DASCA 1995 J. ROVIRA i A. DASCA (eds.), *Antigüedades Tarraconenses. El volum d'arqueologia i història antiga de Tarragona de la [sic] España Sagrada d'Enrique Flórez*, Tarragona.
- RUESTES 2001 C. RUESTES BITRIA, *L'espai públic a les ciutats romanes del conventus Tarraconensis: els fóruns*, Bellaterra.
- RÜGER 1968 C.B. RÜGER, "Römische Keramik aus dem Kreuzgang der Kathedrale von Tarragona", *MM* 9, 237-258.
- RUIZ DE ARBULO 1990 J. RUIZ DE ARBULO, "El foro de Tarraco", *Cypsela*, VIII, 119-138.
- RUIZ DE ARBULO 1991 J. RUIZ DE ARBULO, "Los inicios de la romanización en occidente: Los casos de Emporion y Tarraco", *Atbenaeum*, LXXIX, 459-490.
- RUIZ DE ARBULO 1994 J. RUIZ DE ARBULO, "Edificios públicos, poder imperial y evolución de las élites urbanas en Tarraco (s. II-IV d.C.)", a J. ARCE i P. LE ROUX (eds.), *Ciudad y comunidad cívica en Hispania. Siglos II y III d. C.*, Madrid, 93-113.
- RUIZ DE ARBULO 1998 J. RUIZ DE ARBULO, "Tarraco. Escenografía del poder, administración y justicia en una capital provincial romana (s. II a.C. - II d.C.)", *Empúries*, 51, 31-61.
- RUIZ DE ARBULO 2002 J. RUIZ DE ARBULO, "La fundación de la colonia Tarraco y los estandartes de César", a J.L. JIMÉNEZ i A. RIBERA (eds.), *Valencia y las primeras ciudades romanas de Hispania*, Grandes temas arqueológicos, 3, València, 137-156.
- RUIZ DE ARBULO/MAR 2001 J. RUIZ DE ARBULO i R. MAR, "El Circo de Tarraco. Un monumento provincial", a NOGALES/SÁNCHEZ PALENCIA 2001, 141-154.
- SADA/MASSÓ 1997 P. SADA i J. MASSÓ, "El Museo Arqueológico de Tarragona: un siglo y medio de historia", a *La Cristalización del Pasado: génesis y desarrollo del marco institucional de la arqueología en España*, Málaga, 149-162.
- SÁNCHEZ et al. 2000 E. SÁNCHEZ CAMPOY, R. JARREGA i D. OLIVARES, "Excavació arqueològica a la villa romana del Mas d'en Gras", a *Tarraco* 99, 243-255.
- SÁNCHEZ REAL 1973 J. SÁNCHEZ REAL, "Los enterramientos romanos de la Vía Augusta", *BATarr*, èp. IV, fasc. 113-120, 173-208.
- SÁNCHEZ REAL 1990 J. SÁNCHEZ REAL, "El museo arqueológico de Antonio Agustín", a *Jornades d'Història: Antoni Agustí i el seu temps (1517-1586)*, Barcelona, 495-506.
- SÁNCHEZ REAL et al. 1991 J. SÁNCHEZ REAL, S. VENTURA i L.M. MEZQUIDA, *El anfiteatro de Tarraco. Antecedentes, memoria y crónica de su excavación*, Tarragona.
- SANMARTÍ 1984 J. SANMARTÍ, "Els edificis sepulcrales romans dels Països Catalans, Aragó i Múrcia", *Fonaments*, 4, 87-160.
- SANMARTÍ/SANTACANA 1992 J. SANMARTÍ i J. SANTACANA, *El poblat ibèric d'Alorda Park. Calafell, Baix Penedès*, Excavacions Arqueològiques a Catalunya, 11, Barcelona.
- SANMARTÍ et al. 1984 J. SANMARTÍ, J. SANTACANA i J. SERRA, *El jaciment ibèric de l'Argilera i el poblament protobhistòric al Baix Penedès*, Quaderns de Treball, 6, Barcelona.
- SANTOS 1991 M. SANTOS, "Distribución y evolución de la vivienda urbana tar-

	dorrepública y altoimperial en Ampurias", a <i>La casa urbana hispanorromana</i> , Zaragoza, 19-34.
SCHLUNK 1988	H. SCHLUNK, <i>Die Mosaikkuppel von Centcelles</i> , Madrider Beiträge, 13, Mainz am Rhein.
SERRA 1928	J. SERRA VILARÓ, <i>Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona</i> , Memorias de la JSEA, 93, Madrid.
SERRA 1929	J. SERRA VILARÓ, <i>Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona</i> , Memorias de la JSEA, 104, Madrid.
SERRA 1930	J. SERRA VILARÓ, <i>Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona</i> , Memorias de la JSEA, 111, Madrid.
SERRA 1932	J. SERRA VILARÓ, <i>Excavaciones en Tarraco</i> , Memorias de la JSEA, 116, Madrid.
SERRA 1935	J. SERRA VILARÓ, <i>Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona</i> , Memorias de la JSEA, 133, Madrid.
SERRA 1936	J. SERRA VILARÓ, <i>Fructuós, Auguri i Eulogi, Martirs sants de Tarragona</i> , Tarragona.
SERRA 1944	J. SERRA VILARÓ, "Sepulcros y ataúdes de la necrópolis de San Fructuoso (Tarragona)", <i>Ampurias</i> , 6, 179-207.
SERRA 1948	J. SERRA VILARÓ, <i>La necrópolis de San Fructuoso</i> , Tarragona.
SERRES 1978	E. SERRES, "Noticia sobre las sepulturas de la calle Robert d'Aguiló", <i>BATarr</i> , èp. IV, fasc. 141-144, 154-172.
SOBERANAS/MASSÓ 1992	A.J. SOBERANAS i J. MASSÓ, <i>Bibliografía impresa de Bonaventura Hernández Sanabuja</i> , Tarragona.
Tàrraco 99	J. RUIZ DE ARBULO (ed.), <i>Tàrraco 99. Arqueologia d'una capital provincial romana</i> , DAC, 3, Tarragona (2000).
TARRATS 1986	F.TARRATS, <i>Tarragona, museus i territori</i> , Fòrum, 2, Tarragona.
TARRATS et al. 1995	F.TARRATS, J. MASSÓ i E.M. KOPPEL, "Tàrraco: el context, la historiografia y el valor de sus retratos", a <i>Mirada</i> 1995, 13-21.
TARRATS et al. 1997	F.TARRATS, E. RAMÓN i J.M. MACÍAS, "Noves intervencions a la vil·la romana dels Munts", <i>Tribuna d'Arqueologia 1996-1997</i> , 35-56.
TARRATS et al. 1998	F.TARRATS, J.M. MACÍAS, E. RAMÓN i J.A. REMOLÀ, "Excavacions a l'àrea residencial de la vil·la romana dels Munts (Altafulla, Tarragonès)", <i>Empúries</i> , 51, 197-225.
TARRATS et al. 2000	F.TARRATS, E. RAMÓN i J.M. MACÍAS, "Nuevas actuaciones en el área residencial de la villa romana de 'Els Munts' (Altafulla, Tarragona)", <i>MM</i> , 41, 358-379.
TED'A 1987	TALLER-ESCOLA D'ARQUEOLOGIA, <i>Els enterraments del Parc de la Ciutat i la problemàtica funerària de Tàrraco</i> , Memòries d'Excavació, 1, Tarragona.
TED'A 1989a	TALLER-ESCOLA D'ARQUEOLOGIA, <i>Un abocador del segle V d.C. en el fòrum provincial de Tàrraco</i> , Memòries d'excavació, 2, Tarragona.
TED'A 1989b	TALLER-ESCOLA D'ARQUEOLOGIA, "El foro provincial de Tàrraco, un complejo arquitectónico de época flavia", <i>AEspA</i> , 62, 141-191.
TED'A 990a	TALLER-ESCOLA D'ARQUEOLOGIA, <i>L'Amfiteatre romà de Tarragona, la basílica visigòtica i l'església romànica</i> , Memòries d'excavació, 3, Tarragona.
TED'A 1990b	<i>Taller Escola d'Arqueologia 1987-1990</i> (memòria), Tarragona.
TED'A 1997	TALLER-ESCOLA D'ARQUEOLOGIA, "Le passage de la via Augusta par la mansio de Tàrraco", a <i>Voies romaines du Rhône à l'Èbre: via Domitia et via Augusta</i> , DAF, 61, París, 168-175 [traducció catalana a <i>BATarr</i> , èp. V, fasc. 10-11 (1988-1989), 123-134].
TERRE 1990	E. TERRE, "Una aproximació a l'ocupació suburbana del sector oest de Tàrraco", <i>Acta Arqueològica III</i> , 47-55.

- TRILLMICH 1993 W. TRILLMICH, "Foro Provincial und Foro Municipal in den Hauptstädten der drei hispanischen Provinzen: eine Fiktion", a J. ARCE i P. LE ROUX (eds.), *Ciudad y comunidad cívica en Hispania (siglos II y III d.C.)* (Madrid 1990), Madrid, 115-124.
- TRILLMICH/ZANKER 1990 W. TRILLMICH i P. ZANKER (eds.), *Stadtbild und Ideologie. Die Monumentalisierung hispanischer Städte zwischen Republik und Kaiserzeit* (Madrid, 1987), München.
- TRILLMICH *et al.* 1993 W. TRILLMICH, TH. HAUSCHILD, M. BLECH, H.G. NIEMEYER, A. NÜNNERICH-ASMUS i U. KRIEGER, *Hispania Antiqua. Denkmäler der Römerzeit*, Mainz am Rhein.
- TULLA *et al.* 1927 J. TULLA, P. BELTRÁN i C. OLIVA, *Excavaciones en la necrópolis romano-cristiana de Tarragona*, Memorias de la JSEA, 88, Madrid.
- VAQUERIZO 2002 D. VAQUERIZO (ed.), *Espacios y usos funerarios en el Occidente romano (Córdoba, 2001)*, Córdoba, 2 vols.
- VENTURA 1943 S. VENTURA, "El teatro romano de Tarragona", *Memorias de los MAP* (1942), 196-202.
- VENTURA 1950 S. VENTURA, "Las marcas alfareras de la terra sigillata hallada en Tarragona", *Memorias de los MAP*, IX, 131-165.
- VENTURA 1954 S. VENTURA, "Noticias de las excavaciones en curso en el Anfiteatro de Tarragona", *AEspA*, 24, 259-280.
- VILAITA/TARRATS 1993 M. VILAITA i F. TARRATS, "Casa del Mar, Tarragona", a *Anuari* 1993, 258.
- VILASECA/ADIEGO 2000 A. VILASECA CANALS i P. ADIEGO ERAÑA, "El centre de producció ceràmica de les Planes del Roquís, Reus (Baix Camp)", a *Tàrraco* 99, 275-284.
- WARLAND 1994 R. WARLAND, "Status und Formular in der Repräsentation der spätantiken Führungsschicht", *RM*, 110, 175-202.
- WILSON JONES 1993 M. WILSON JONES, "Designing Amphitheatres", *RM*, 100, 391-442.
- WITSCHEL 1999 CH. WITSCHEL, *Krise - Rezession - Stagnation? Der Westen des römischen Reiches im 3. Jahrhundert n. Chr.*, Frankfurter Althistorische Beiträge, 4, Frankfurt a. M.